Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pyytänyt minua kuultavaksi ja kirjallista lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 20 ja 21 §:n väliaikaisesta muuttamisesta HE 28/2024 vp.

Valiokunta on pyytänyt arviotani siitä,

1. Täyttääkö perustuslain 19 §:n 1 momentissa asetetut vaatimukset sellainen järjestelmä, jossa perusoikeussäännöksen mukainen oikeus turvataan viime kädessä perustuslain esitöissä (HE 309/1993 vp, s. 69/II) viitatulla yksilöllisellä tarveharkinnalla.
2. Onko ehdotetun tukijärjestelmän perustuslainmukaisuus sidottu nykyiseen tukijärjestelmään.
3. Miten vastaukset mainittuihin kysymyksiin vaikuttavat nyt arvioitavan esityksen valtiosääntöiseen arviointiin ottaen huomioon vastaanottojärjestelmään sisältyvät etuudet ja palvelut kokonaisuudessaan.

Esitän kohteliaimmin lausuntonani seuraavan.

1 Täyttääkö perustuslain 19 §:n 1 momentissa asetetut vaatimukset sellainen järjestelmä, jossa perusoikeussäännöksen mukainen oikeus turvataan viime kädessä perustuslain esitöissä (HE 309/1993 vp, s. 69/II) viitatulla yksilöllisellä tarveharkinnalla

Perusoikeusuudistus

Sosiaalisia perusoikeuksia koskevan ehdotetun 15 a §:n 1 momentin – nykyinen perustuslain 19 § 1 momentti – perustelujen mukaan avun saamisen edellytykset selvitettäisiin yksilökohtaisella tarveharkinnalla.

Perustuslakivaliokunnan mietinnössä (PeVM 25/1994 vp) todetaan, että säännöksen jokaiselle turvaaman subjektiivisen oikeuden järjestämiseen tarvitaan alemmanasteista lainsäädäntöä, joka sisältää säännökset muun muassa tarveharkinnasta.

Perustuslakivaliokunnan kannanotot

Perustuslakivaliokunta on useasti todennut, että perustuslain 19 §:n 1 momentin säännös on tarkoitettu sillä tavoin toissijaiseksi, että se tulee sovellettavaksi vasta, jos joku ei kykene hankkimaan tällaista turvaa omalla toiminnallaan taikka saa sitä muista sosiaaliturvajärjestelmistä tai muilta ihmisiltä. Välttämätön toimeentulolähde voi olla esimerkiksi aviopuolisolta tai vanhemmilta saatava toimeentulo (PeVL 31/1997 vp)

Perustuslakivaliokunnan mukaan, välttämättömän toimeentulon järjestämiseen tarvitaan alemmanasteista lainsäädäntöä tukimuodoista, tukien saamisen edellytyksistä ja tarveharkinnasta sekä menettelymuodoista (PeVL 54/2014 vp, PeVL 44/2000 vp, PeVL 31/1997 vp).

Vastaukseni

Perustuslain 19 § 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Vastaukseni perusoikeusuudistuksen esitöiden ja perustuslakivaliokunnan käytännön perusteella on, että perusoikeus ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvaan on perustuslaissamme turvattu siten, että se sisältää useanlaista harkintaa. Säännös turvaa oikeuden vain siinä tilanteessa, ettei ihminen kykene saamaan välttämätöntä toimeentuloa ja huolenpitoa joko omin toimin tai toisten ihmisten avulla. Tässä tilanteessa perusoikeussäännös perustaa oikeuden ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömään turvaan.

Perustuslain 19 §:n 1 momentin oikeus on harkinnanvarainen ainakin kolmella ulottuvuudella. Yhtäältä oikeuden toteuttaminen edellyttää sen arviointia, mitä ihmisarvoisen elämän edellyttämä turva edellyttää yksilön kannalta kulloisessakin säännöksen soveltamistilanteessa ja toimintaympäristössä. Toiseksi säännös edellyttää sen arviointia, mikä on välttämätöntä yksilön toimeentulon ja huolenpidon kannalta kulloisessakin arviointitilanteessa. Kolmanneksi on arvioitava, kykeneekö henkilö hankkimaan säännöksessä tarkoitetun ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömän turvan.

Kysymyksessä on jokaiselle kuuluva subjektiivinen oikeus (PeVL 59/2020 vp, PeVL 26/2010 vp, PeVL 6/2009 vp). Säännös on suoraan sovellettavissa eli yksilö voi välittömästi vedota siihen (PeVL 18/2001 vp, PeVL 31/1997). Se, että säännös on suoraan sovellettavissa ja että säännöksessä turvataan perusoikeus subjektiivisena oikeutena merkitsee käsitykseni mukaan sitä, että mikäli alemmanasteinen lainsäädäntö ei riittävästi turvaisi ihmisarvoisen elämän kannalta välttämätöntä toimeentuloa ja huolenpitoa, olisi yksilöllä aina mahdollisuus vedota suoraan perustuslain turvaamaan oikeuteen.

Toisaalta säännöksen sanamuodossa ei oteta kantaa siihen, millä tavoin lainsäätäjän tulisi toteuttaa sen turvaama oikeus lainsäädäntöteknisesti, tasamääräisin vai harkinnanvaraisin rahamääräisillä etuuksilla, luontaisetuuksilla tai palveluilla taikka niiden yhdistelmällä. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin vakiintuneesti katsonut, että tarvitaan myös alemmanasteista lainsäädäntöä, jossa säädetään tuen saamisen edellytyksistä, tarveharkinnasta ja noudatettavasta menettelystä.

Edellä esittämilläni perusteilla käsitykseni on, että järjestelmä, jossa perusoikeus turvataan yksilöllisellä tarveharkinnalla voi olla perustuslain 19 §:n 1 momentin vaatimusten mukainen, mikäli tuen saamiselle asetetut edellytykset, tuen tasoon, määrään tai laatuun liittyvä harkinta ja menettelyt eivät muodostu esteeksi perusoikeuden toteutumiselle.

2 Onko ehdotetun tukijärjestelmän perustuslainmukaisuus sidottu nykyiseen tukijärjestelmään

Perusoikeusuudistus

Perusoikeusuudistuksessa (HE 309/1993 vp) pidettiin tärkeänä sosiaalisia perusoikeuksia koskevien säännösten muotoilua sellaiseksi, että ne sopeutuisivat yhteiskuntakehitykseen (HE 309/1993 vp, s. 71). Perustuslakivaliokunta totesi uudistusta koskevasta esityksestä antamassaan lausunnossa, että sosiaalisia perusoikeuksia koskevien säännösten lainsäätäjälle asetetun toimintavelvoitteen luonteeseen kuuluu, että sosiaaliturvaa suunnitellaan ja kehitetään yhteiskunnan voimavarojen mukaisesti ja että julkisen vallan välittömästi rahoittamien perustoimeentuloturvaetuuksien tason mitoittamisessa on otettava huomioon kulloinenkin kansantalouden ja julkisen talouden tila (PeVM 25/1995 vp).

Sosiaalisia perusoikeuksia koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että ehdotettuun 15 a §:ään – nykyinen perustuslain 19 § – on koottu keskeiset sosiaaliturvaan liittyvät perusoikeussäännökset. Ehdotettu säännös ei suoranaisesti edellytä muutoksia nykyiseen lainsäädäntöön. Suomi on liittyessään useisiin Yhdistyneiden kansakuntien, Euroopan neuvoston ja Kansainvälisen työjärjestön sopimuksiin sitoutunut ylläpitämään ja kehittämään sosiaaliturvaa. Tässä suhteessa ovat merkittäviä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 9-12 artiklat 11-17 ja 19 artiklat sekä jälkimmäisen sopimuksen lisäpöytäkirjan 4 artikla. Pykälä vastaisi myös näitä kansainvälisiä sopimusvelvoitteita

Säännöksen 1 momentin – nykyinen perustuslain 19 § 1 momentti – perustelujen mukaan perustuslaissa turvattaisiin jokaiselle oikeus ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Edellytyksenä on, että henkilö ei kykene hankkimaan tällaista turvaa omalla toiminnallaan taikka saa sitä muista sosiaaliturvajärjestelmistä tai muilta henkilöiltä. Säännöksellä on läheinen yhteys oikeutta elämään turvaavaan 6 §:ään. Oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon olisi kaikilla. Avun saamisen edellytykset selvitettäisiin yksilökohtaisella tarveharkinnalla. Välttämättömällä toimeentulolla ja huolenpidolla tarkoitetaan perustelujen mukaan sellaista tulotasoa ja palveluja, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytykset. Tällaiseen tukeen kuuluu esimerkiksi terveyden ja elinkyvyn säilyttämisen kannalta välttämättömän ravinnon ja asumisen järjestäminen. Perusteluissa viittattiin myös Euroopan sosiaalisen peruskirjan 13 artiklaan, jonka 1 kappaleen mukaan jokaiselle, jolta puuttuvat riittävät varat ja joka ei pysty hankkimaan tällaisia varoja, turvataan riittävä apu ja sairaustapauksissa hoito. Sopimuksen vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan valtion on turvattava tämä oikeus subjektiivisena oikeutena. Perusteluissa todetaan lopuksi, että välttämättömän toimeentulon järjestämiseen tarvitaan käytännössä alemmanasteista lainsäädäntöä, joka nykyiseen tapaan sisältää säännökset tukimuodoista, niiden saamisedellytyksistä ja tarveharkinnasta sekä menettelymuodoista.

Perustuslakivaliokunnan mietinnössä (PeVM 25/1994 vp s. 10) todetaan aluksi, että sekä valtiovarainvaliokunta että sosiaali-ja terveysvaliokunta ovat ehdottaneet harkittavaksi 15 a § 1 momentin säännösten sijoittamista 6 §:n oikeus elämään yhteyteen. Perustuslakivaliokunta piti hallituksen esityksen etuna tältä osin sitä, että sosiaalisen turvallisuuden perussäännökset sijoittuvat kokonaisuutena toistensa yhteyteen. Tämä selkeyttäisi tukimuotojen keskinäisiä suhteita niiden suojassa olevine porrastuseroineen. Ehdotetussa muodossaan pykälän 1 momentissa säädetään yksilölle kaikissa elämäntilanteissa kuuluvasta vähimmäisturvasta, kun taas 2 ja 3 momentissa säädetään julkisen vallan tämän ylitse ulottuvista sosiaaliturva velvoitteista. Oletettavasti 1 momentin sijoittaminen tähän pykälään vahventaisi valiokunnan arvion mukaan säännöksen sisältöä siihen verrattuna, että momentti olisi 6 §:n yhteydessä. Pykälän 1 momentin mukaan oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon on kaikilla; kysymyksessä on niin ollen jokaiselle kuuluva subjektiivinen oikeus. Sen järjestämiseen tarvitaan valiokunnan mukaan kuitenkin käytännössä alemmanasteista lainsäädäntöä, joka nykyiseen tapaan sisältää säännökset tukimuodoista, niiden saamisedellytyksistä ja tarveharkinnasta sekä menettelymuodoista.

Käsitykseni mukaan hallituksen esityksen perusteluista ja perustuslakivaliokunnan mietinnöstä ilmenee, joskin osittain vain epäsuorasti, että ajatuksena perusoikeuden säätämisvaiheessa on ollut, että perusoikeuden turvaaminen edellyttää muuta alemmanasteista lainsäädäntöä, jota ylläpidetään ja kehitetään kansainvälisten velvoitteiden edellyttämällä tavalla, suunnitellaan ja kehitetään yhteiskunnan voimavarojen mukaisesti ja julkisen vallan välittömästi rahoittamien etuuksien tason mittaamisessa on otettava huomioon kulloinenkin kansantalouden ja julkisen talouden tila.

Perustuslakivaliokunnan kannanotot

Perustuslakivaliokunta on toistuvasti todennut, että perustuslain 19 §:n 1 momentin turvaama oikeus liittyy läheisesti toimeentulotukeen (esim. PeVL 59/2010 vp, PeVL 10/2009 vp, PeVL 31/1997 vp).

Näitä ei kuitenkaan perustuslakivaliokunnan mukaan voida täysin samaistaa toisiinsa, eikä toimeentulotuen taso siten välttämättä ole perustuslain 19 §:n 1 momentin mukainen vähimmäistaso (PeVL 34/2020 vp, PeVL 10/2009 vp, PeVL 31/1997 vp).

Vastaukseni

Vastaukseni perusoikeusuudistuksen esitöiden ja perustuslakivaliokunnan aiempien kannanottojen perusteella on, että tukijärjestelmän perustuslainmukaisuuden arviointia ei ole sidottu perusoikeusuudistuksen säätämisen aikana voimassa olleeseen tukijärjestelmään, eikä lainsäädännön muuttamista koskevan hallituksen esityksen perustuslainmukaisuuden arviointi ole sidottu voimassa olevan lainsäädännön mukaiseen tukijärjestelmään.

1 Miten vastaukset mainittuihin kysymyksiin vaikuttavat nyt arvioitavan esityksen valtiosääntöiseen arviointiin ottaen huomioon vastaanottojärjestelmään sisältyvät etuudet ja palvelut kokonaisuudessaan

Valiokunta pyysi kannanottoa siihen, miten vastaukset edellä oleviin kysymyksiin vaikuttavat nyt arvioitavan esityksen valtiosääntöiseen arviointiin ottaen huomioon vastaanottojärjestelmään sisältyvät etuudet ja palvelut kokonaisuudessaan.

Esityksessä ehdotetaan, että kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntaa, myönnettävän vastaanottorahan ja käyttörahan määrää pienennettäisiin välttämättömänä toimeentulotukena myönnettävien toimeentulotuen laskennallisten ravintomenojen määrän tasolle.

Perustuslakivaliokunta on todennut, että perustuslain 19 §:n 1 momentin välttämättömällä toimeentulolla ja huolenpidolla tarkoitetaan sellaista tulotasoa ja palveluja, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytysten vähimmäistaso eli niin sanottu eksistenssiminimi (PeVL 31/1997 vp.)

Säännöksen soveltamisalaan kuuluvat esimerkiksi terveyden ja elinkyvyn säilyttämisen kannalta välttämättömän ravinnon ja asumisen järjestäminen sekä oikeus kiireelliseen sairaanhoitoon (PeVL 17/2014 vp, PeVL 59/2020 vp, PeVL 20/2004 vp, PeVL 31/1997 vp). Perustuslakivaliokunta on todennut, että kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien toimeentulon turvasta voidaan huolehtia osittain muulla tavoin kuin rahamääräisinä suorituksina (PeVL 59/2010 vp, PeVL 8/2005 vp, PeVL 18/2001 vp.). Valiokunta on myös todennut, että laajamittaisen maahantulon yhteydessä toimeentulo voidaan järjestää lyhytaikaisesti myös pelkästään hyödykkeinä (PeVL 59/2010 vp, PeVL 18/2001 vp.

Perustuslain 19 §:n 1 mom. subjektiivisen oikeuden perustavasta luonteesta ja perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle asetetusta perusoikeuksien turvaamisen velvoitteesta on johdettavissa lainsäätäjään kohdistuva velvoite järjestää tukijärjestelmä sellaiseksi, että yksilöillä on riittävät tosiasialliset mahdollisuudet päästä oikeuksiinsa (PeVL 31/1997 vp).

Totean aluksi, että vastaanottojärjestelmän etuuksien ja palvelujen vähimmäistasoa on määritelty muun muassa EU:n lainsäädännössä ja Euroopan neuvoston kidutuksen vastaisen komitean valvontakäytännössä.

Hallituksen esityksen perusteluissa kuvataan EU:n vastaanottodirektiivissä aineellisille vastaanotto-olosuhteille asetettuja vaatimuksia[1]. Direktiivin 17 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että aineellisilla vastaanotto-olosuhteilla tarjotaan hakijoille riittävä elintaso, jolla taataan heidän toimeentulonsa ja suojellaan heidän fyysistä terveyttään ja mielenterveyttään. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että sama elintaso taataan myös haavoittuvassa asemassa oleville henkilöille sekä säilöön otetuille henkilöille.

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat asettaa kaikkien tai joidenkin aineellisten vastaanotto-olosuhteiden ja terveydenhuollon ehdoksi sen, että hakijalla ei ole riittäviä varoja hänen terveytensä kannalta riittävään elintasoon ja toimeentuloon.

Artiklan 5 kohdan mukaan aineellisten vastaanotto-olosuhteiden määrä on vahvistettava tasolle, jonka asianomainen jäsenvaltio on lainsäädännössä tai käytännössä vahvistanut kansalaistensa riittävän elintason varmistamiseksi, jos jäsenvaltio tarjoaa aineelliset vastaanotto-olosuhteet rahallisena etuutena tai maksukuponkeina.

Jäsenvaltiot voivat tarjota hakijoille epäedullisempaa kohtelua kuin omille kansalaisille, etenkin jos aineellista tukea tarjotaan osittain luontoissuorituksena tai jos kyseinen omiin kansalaisiin sovellettu taso tarjoaisi hakijoille direktiivissä säädettyä korkeamman elintason.

Vastaanottodirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/33/EU, kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden vastaanottoa jäsenvaltioissa koskevista vaatimuksista (uudelleenlaadittu) johdannon 35 kohdan mukaan direktiivissä kunnioitetaan perusoikeuksia ja noudatetaan erityisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjassa tunnustettuja periaatteita. Direktiivin tarkoituksena on ennen kaikkea varmistaa, että ihmisarvoa kunnioitetaan täysimääräisesti ja että perusoikeuskirjan 1 (ihmisarvo), 4 (Kidutuksen sekä epäinhimillisen tai halventavan rangaistuksen ja kohtelun kielto), 6 (oikeus vapauteen ja turvallisuuteen), 7 (Yksityis- ja perhe-elämän kunnioittaminen), 18 (Oikeus turvapaikkaan), 21 (Syrjintäkielto), 24 (Lapsen oikeudet) ja 47 (Oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen artiklan soveltamista edistetään), ja direktiivi on pantava täytäntöön tämän mukaisesti.

Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea, jonka tehtävänä on suojella vapautensa menettäneitä henkilöitä kidutukselta, epäinhimilliseltä tai halventavalta kohtelulta, on ottanut yleisellä tasolla kantaa suljettujen siirtolaiskeskusten vähimmäistasosta. Lasten osalta on todettu nimenomaisesti, että lasten erityiset tarpeet tulee ottaa huomioon. Komitea on muun muassa edellyttänyt[2]:

-Adequate material conditions for longer stays (over 24 hours)

[1] s. 5, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/33/EU (uudelleenlaadittu) kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden vastaanottoa jäsenvaltioissa koskevista vaatimuksista, toimeenpantu Suomessa vastaanottolailla.

[2] https://www.coe.int/en/web/cpt/immigration-detention

-Immigration detention centres should provide accommodation which is adequately furnished, clean and in a good state of repair, and which offers sufficient living space for the numbers involved

-These centres should have adequate lighting (including daylight), ventilation and eating

- Call bells should be installed in all detention areas where staff are not continuously present.

All detained persons should:

- be provided with a bed or plinth, and a clean mattress and clean blankets

- have ready access to toilet facilities, including at night

- be provided, on a regular basis, with a basic sanitary kit (including adequate rations of soap, washing powder, toilet paper, shampoo, shaving utensils and toothpaste, and a toothbrush) free of charge;

- have access to a shower and to hot water;

- be offered the possibility to wear their own clothes during their stay if those are suitable and, if necessary, to have them washed and repaired;

- be provided with the necessary products and equipment to keep their accommodation clean;

- be provided with lockable space in which to keep personal belongings

- have access to food and drinking water.

-Meals should take into account the religious requirements and dietary habits of foreign nationals.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tarkastelut oikeutta toimeentuloon ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan valossa. Sen mukaan ketään ei saa kiduttaa, eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla.

Ihmisoikeustuomioistuin on muun muassa tarkastellut sitä, onko valtiolla positiivinen velvollisuus sopimuksen 3 artiklan nojalla myöntää henkilölle, jonka turvapaikkahakemus oli hylätty, välttämätöntä tukea toimeentuloon. Henkilöt, jotka voidaan poistaa maasta, eivät periaatteessa voi hakea oikeutta jäädä valtion alueelle, voidakseen jakaa sairaus- tai sosiaalietujen tai muut tuen tai palvelujen saamista karkottavasta maasta. Sopimuksen 3 artikla ei myöskään sisällä yleistä velvollisuutta antaa pakolaisille taloudellista tukea tietyn elintason ylläpitämiseksi. Tuomioistuin on kuitenkin todennut, että turvapaikanhakija kuuluu erityisen haavoittuvaan väestöryhmään, joka tarvitsee erityistä suojelua, jolloin äärimmäisen aineellisen köyhyyden tilanteessa on arvioitava, olisiko kysymyksessä 3 artiklan loukkaus. Tuomioistuin on todennut, että 3 artiklan vastaisesta kohtelusta voi olla kysymys, jos hakijan olosuhteet ovat sellaiset, että hän on täysin riippuvainen valtion tuesta ja on tilanteessa, jossa julkinen välinpitämättömyys tai laiminlyönti loukkaisi hänen ihmisarvoaan. [3]

Arvioni lakiehdotuksen perustuslainmukaisuudesta perustuslain 19 §:n 1momentin tulkinnasta esitettyjen kysymysten perusteella

[3] Katso esimerkiksi *Hunde v. The Netherlands* no. 17931/16, 5.7.2016 ja siinä viitattu oikeuskäytäntö.

Katson, että perustuslain 19 §:n 1 momentti ei aseta estettä sille, että lakiehdotuksessa tarkoitettujen henkilöryhmien toimeentulosta ja huolenpidosta huolehditaan poikkeuksellisesti ja lyhytaikaisesti muutoin kuin rahamääräisellä tuella tai pääosin muulla kuin rahamääräisellä tuella. On kuitenkin selvää, että mitä pidempään tällainen järjestely kestää sitä ongelmallisemmaksi se muodostuu subjektiivisena oikeutena turvatun ja välittömästi sovellettavan perustuslain 19 §:n 1 momentin kannalta sekä yhdenvertaisen kohtelun ja syrjintäkiellon kannalta.

Lasten osalta viittaan hallituksen esityksen perusteluissa erityisesti sivulla 62-62 esitettyyn. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan ensisijaisesti on otettava huomioon lapsen etu. Perustuslakivaliokunta on todennut, että lapsen edun ja oikeuksien toteutumisesta on huolehdittava täysimääräisesti. Ottaen huomioon sen, että kysymyksessä on erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset katson, että lapsia koskevin osin esitys ei ole lapsen oikeuksien sopimuksen, perustuslain 19 §:n 1 momentissa eikä perustuslain 19 §:n 3 momentissa turvattujen oikeuksien mukainen.

Helsingissä 31 päivänä toukokuuta 2024

Maija Sakslin

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies